

Aralık 2014

Vize Serbestleşmesi Değerlendirme Çizelgesi

Türkiye'nin Vize Serbestleşmesi Yol Haritasında Gösterdiği İlerlemeler

20 Ekim 2014 tarihinde Avrupa Komisyonu, Türkiye'nin [vize serbestleşmesi yol haritasındaki](#) kriterlere uyumunu değerlendirdiği ilk raporunu¹ yayınladı. Türkiye, belgedeki bütün kriterleri yerine getirince, Schengen üyesi ülkelere vizesiz seyahat hakkını elde edecek. Komisyon'un bu değerlendirmesi, AB-Türkiye vize serbestleşmesi sürecinin 16 Aralık 2013 itibarı ile başlamasından on ay sonra açıklandı.

Komisyon raporunda her kriterdeki ilerleme değerlendirilirken beş farklı ifade kullanılıyor. Biz, ESI olarak, bunları (“kriter karşılanmıştır” anlamında 1’den “kriter karşılanmamıştır” anlamında 5’e kadar) beş adet “not” haline “dönüştürdük” ve üç rengin (yeşil, sarı, kırmızı) yardımıyla ilerlemeleri görsel olarak da anlattık.

Yol haritasını açıklayıcı bilgiler şu şekilde (tırnak içinde yer alan cümleler Komisyon raporundan doğrudan alıntıdır):

- “*Kriter karşılanmıştır*”: **not: 1 ve yeşil**
- “*Kriter neredeyse karşılanmıştır* (kriterin karşılanması için yapılması gerekenler sınırlı miktarda)”: **not: 2 ve yeşil**
- “*Kriterin bir bölümü karşılanmıştır; ancak sağlanan ilerleme gelecek için ümit vaat etmektedir* (yapılması gerekenler çok ancak hem elde edilen sonuçlar ve Türk makamlarınca katedilen mesafe önemli hem de gelişmeler umut verici):” **not: 3 ve sarı**
- “*Kriter sadece kısmen karşılanmıştır* (yapılması gerekenler çok ve kayda değer herhangi bir olumlu gelişme gözlenmiyor):” **not: 4 ve kırmızı**
- “*Kriter karşılanmamıştır* (Türkiye uyum sağlamaktan çok uzakta)”: **not: 5 ve kırmızı**

¹ Rapora İngilizce olarak ulaşmak için, [http://www.esiweb.org/pdf/European%20Commission%20-%20Report%20on%20Turkeys%20progress%20in%20fulfilling%20the%20visa%20roadmap%20requirements%20\(20%20October%202014\).pdf](http://www.esiweb.org/pdf/European%20Commission%20-%20Report%20on%20Turkeys%20progress%20in%20fulfilling%20the%20visa%20roadmap%20requirements%20(20%20October%202014).pdf)

İktisadi Kalkınma Vakfı tarafından yapılan Türkçe tercüme için, http://www.ikv.org.tr/images/files/roadmap%20for%20visa%20liberalisation_final%20%28revisedversion%292.pdf

KIRMIZI ALARM – ÖNCELİKLİ EYLEM KONULARI

I. Yasadışı Göçmenlerin Geri Kabulüne İlişkin Kriterler	NOT
AB üyesi ülkelerle imzalanan geri kabul anlaşmalarından doğan sorumlulukları yerine getirmek	5
AB ile Türkiye arasındaki geri kabul anlaşmasının tüm şartlarını hayata geçirmek (sağlam bir sicil)	5
Geri kabul başvurularını daha etkin değerlendirebilmesi için yetkili makamın kapasitesini arttırmak	5
Geri kabul başvurularını verilerin korumasına dair ulusal mevzuata ve AB mevzuatına uygun bir şekilde değerlendirmek	5
Geri kabule dair istatistikî bilgileri toplamak; bunları AB üyesi devletler ve AB Komisyonu ile paylaşmak	5
AB üyesi devletlerde yasadışı şekilde ikâmet eden Türk vatandaşlarını, üçüncü ülke vatandaşlarını ve vatansızları tespit etmek; bunların geri dönmelerini sağlayacak gerekli prosedürleri kabul etmek ve hayata geçirmek; başka ülkelere dönenlerin transit geçişlerini kolaylaştırmak	4
Türkiye veya AB üyesi devletlere yasadışı göçün önemli boyutta kaynağında yer alan ülkeler ile geri kabul anlaşmalarının imzalanması ve hayata geçirilmesi için çaba göstermek	4
1. Blok: Belge Güvenliği	
Pasaport numuneleri, vize formları ve sahte belgelere dair bilgileri AB ile paylaşmak; belge güvenliği konusunda işbirliği yapmak	4
2. Blok: Göç Yönetimi	
2006 tarihli Türkiye Entegre Sınır Yönetimi Stratejisi'ne ve Schengen Sınırlar Kanunu ile Schengen Kataloğu'na uyumlu bir şekilde, ülkenin dış sınırlarda kişilerin giriş çıkışları düzenleyecek ve uygun sınır makamlarının teşkilini sağlayacak mevzuatı kabul etmek ve hayata geçirmek	5
AB üyesi devletlerin vatandaşlarına Türkiye'ye vizesiz giriş hakkı tanımak	5
Sınır yönetiminden, gümrüklerden ve güvenlikten sorumlu personel ve birimler arasında işbirliği ile bilgi paylaşımını arttırmak	4
Komşu olduğu AB üyesi devletler ile -özellikle sınır yönetimi konusunda- işbirliği içinde bulunmak	4
AB'ye yasadışı göçün önemli boyutta kaynağında yer alan ülkelere yönelik Türk vize politikasını AB müktesebâdı ile uyumlu hale getirmek için çalışmaya devam etmek	4
(Yasal ve yasadışı) göç dalgalarını gözlemlemek ve yasadışı göç dalgaları ile farklı menşe ülkelere dair durumsal tablolar geliştirmek amacı ile bir mekanizma oluşturmak ve uygulamaya sokmak	4
Türkiye veya AB üyesi devletlere yasadışı göçün önemli boyutta kaynağında yer alan ülkeler ile geri kabul anlaşmaları imzalanması ve hayata geçirilmesi için çaba göstermek	4
3. Blok: Kamu Düzeni ve Güvenlik	
EUROPOL ile bir Operasyonel İşbirliği Anlaşması imzalamak ve hayata geçirmek	5
İlgili bütün uluslararası veri korunması sözleşmelerini imzalamak, onaylamak ve hayata geçirmek	5
Şahsî verilerin korunması hakkında AB standartlarına uygun bir mevzuat kabul etmek ve hayata geçirmek	5
Uygun insan ve para kaynakları ile Organize Suçlarla Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın eksiklerini tamamlayarak uygulamaya devam etmek	4
İnsan Ticaretine Karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni imzalamak ve onaylamak; hem bu sözleşmeye hem de insan ticaretinin önlenmesi, insan tacirleri hakkında kanunî takip yapılması ve kurbanlara koruma ve destek sağlanmasına yönelik AB müktesebâdına uygun bir mevzuat kabul etmek ve hayata geçirmek	4
İnsan ticareti kurbanlarının makûl şartlarda karşılanıp korunmasını sağlayacak ve bu kişilerin toplum ve çalışma hayatı ile yeniden bütünleşmesine imkân verecek uygun altyapı ve kaynakları sunmak	4
Yolsuzlukla Mücadele için Ulusal Strateji ve Eylem Planı ile Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu GRECO'nun önerilerini (I., II. ve III Değerlendirme Aşamaları) uygulamaya devam etmek	4
EUROJUST ile ortak çalışma yürütmek için ilişkiler tesis etmek	4
1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi'ni uygulamaya devam etmek; 1996 tarihli Velâyet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına Yönelik Lahey Sözleşmesi ile 2007 tarihli Çocukların Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsiline İlişkin Lahey Sözleşmesi'ni kabul etmek	4
Sınırdışı durumları dahil olmak üzere tüm cezaî konularda AB üyesi devletler ile etkin işbirliğinde bulunmak	4
4. Blok: Dış İlişkiler ve Temel Haklar	

Romanların eğitim alma, sağlık hizmetlerinden yararlanma, kimlik belgesi edinme, barınma, çalışma ve kamusal hayata katılma hususlarında toplumdaki dışlanmalarına, ötekileştirilmelerine ve ayrımcılığa tâbi tutulmalarına karşı politikalar geliştirmek ve hayata geçirmek	4
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4 ve 7 numaralı ek protokollerini onaylamak	4
Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı, AB müktesebâtı ve AB üyesi ülkelerindeki uygulamalar doğrultusunda, bir yandan örgütlü suç ve terörizme dair yürürlükteki kanunî çerçeveyi, diğer yandan da mahkemeler, güvenlik güçleri ve diğer kolluk kuvvetlerinin yaklaşımlarını, özgürlük ve güvenlik hakkı, âdil yargılanma hakkı ve ifâde, toplantı ve dernek kurma özgürlüklerini uygulamada teminat altına alacak şekilde gözden geçirmek	4

DEĞERLENDİRME ÇİZELGESİ

I. Yasadışı Göçmenlerin Geri Kabulüne İlişkin Kriterler	NOT
AB üyesi ülkelerle imzalanan geri kabul anlaşmalarından doğan sorumlulukları yerine getirmek	5
AB ile Türkiye arasındaki geri kabul anlaşmasının tüm şartlarını hayata geçirmek (sağlam bir sicil)	5
Geri kabul başvurularını daha etkin değerlendirebilmesi için yetkili makamın kapasitesini arttırmak	5
Geri kabul başvurularını verilerin korumasına dair ulusal mevzuata ve AB mevzuatına uygun bir şekilde değerlendirmek	5
Geri kabule dair istatistikî bilgileri toplamak; bunları AB üyesi devletler ve AB Komisyonu ile paylaşmak	5
AB üyesi devletlerde yasadışı şekilde ikâmet eden Türk vatandaşlarını, üçüncü ülke vatandaşlarını ve vatansızları tespit etmek; bunların geri dönmelerini sağlayacak gerekli prosedürleri kabul etmek hayata geçirmek; başka ülkelere dönenlerin transit geçişlerini kolaylaştırmak	4
21 Haziran 2012'de paraflanan AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nı onaylamak	1
II. Belge Güvenliği; Göç Yönetimi; Kamu Düzeni ve Güvenlik; Temel Haklara İlişkin Kriterler	
1. Blok: Belge Güvenliği	
AB ile pasaport numuneleri, vize formları ve sahte belgelere dair bilgileri paylaşmak; belge güvenliği konusunda işbirliği yapmak	4
Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) ve AB standartlarında, makinada okunabilir biyometrik seyahat belgeleri basmaya devam etmek; AB standartlarına uygun biyometrik veriler içeren pasaportları kullanıma sokmak	3
Pasaport ve destekleyici kaynak belgelere ilişkin kişiselleştirme, dağıtım ve tasdikleme sürecinin bütünlük ve güvenliğini sağlamak	2
Destekleyici kaynak belgeler ve kimlik belgeleri için yüksek güvenlik düzenlemeleri yapmak; bu belgeler ile ilgili başvuru ve basım süreçlerini sıkı bir denetime tâbi tutmak	2
Vize, destekleyici kaynak belge ve pasaport birimlerinde çalışan resmî görevliler için yolsuzluğa karşı eğitim programları düzenlemek ve uyulması gereken etik kuralları belirlemek	1
Kayıp ve çalıntı pasaportlara hakkında INTERPOL'ün Kayıp ve Çalıntı Pasaportlar Veritabanı'na bilgi vermek	1
Kişilerin medenî durumunun ve bununla ilgili kayıt işlemlerinin bütünlük ve güvenliğini sağlayacak önlemleri almak ve hayata geçirmek	1
2. Blok: Göç Yönetimi	
2006 tarihli Türkiye Entegre Sınır Yönetimi Stratejisi'ne ve Schengen Sınırlar Kanunu ile Schengen Kataloğu'na uyumlu bir şekilde dış sınırlarda kişilerin giriş çıkışları düzenleyecek ve uygun sınır makamlarının teşkilini sağlayacak mevzuatı kabul etmek ve hayata geçirmek	5
AB üyesi devletlerin vatandaşlarına Türkiye'ye vizesiz giriş hakkı tanımak	5

Sınır yönetiminden, gümrüklerden ve güvenlikten sorumlu personel ve birimler arasında işbirliği ile bilgi paylaşımını arttırmak	4
Komşu olduğu AB üyesi devletler ile -özellikle sınır yönetimi konusunda- işbirliği içinde bulunmak	4
AB'ye yasadışı göçün önemli boyutta kaynağında yer alan ülkelere yönelik Türk vize politikasını AB müktesebâdı ile uyumlu hale getirmek için çalışmaya devam etmek	4
(Yasal ve yasadışı) göç dalgalarını gözlemlemek ve yasadışı göç dalgaları ile farklı menşeliler ülkelere dair durumsal tablolar geliştirmek amacı ile bir mekanizma oluşturmak ve uygulamaya sokmak	4
Türkiye veya AB üyesi devletlere yasadışı göçün önemli boyutta kaynağında yer alan ülkeler ile geri kabul anlaşmaları imzalanması ve hayata geçirilmesi için çaba göstermek	4
AB üyesi devletler ile olan sınırlar başta olmak üzere tüm sınırlarda yasadışı geçiş sayısını azaltacak şekilde control ve denetim yapmak	3
AB üyesi devletler ile olan sınırlar olmak üzere tüm sınır kontrol noktalarında, yeterli sayıda eğitimli sınır görevlisinin bulunmasını sağlamaya ve ihtiyaç duyulan altyapı, teçhizat ve bilişim teknolojilerini sunmaya yönelik gerekli bütçesel ve diğer önlemleri almak	3
Sınır ve gümrük görevlileri ile sınır yönetimi birimlerinde çalışan diğer resmî görevlilere yönelik yolsuzluğa karşı eğitim programları düzenlemek ve uyulması gereken etik kuralları belirlemek	3
Belge güvenliği konusunda Türkiye'nin konsolosluk çalışanları ve sınırlarda görevli personelini daha iyi eğitmek; bir Türkiye Vize Bilgi Sistemi geliştirmek ve bu sistemi kullanmak	3
AB ülkeleri için yoğun göç ve güvenlik riski arzeden ülkelerin vatandaşlarına yönelik, olağan bir şekilde sınırdan vize verilmesi uygulamasını sonlandırmak	3
Yüksek güvenlikli yeni Türk vize etiketlerini kullanmak; damga vize uygulamasına son vermek	3
AB ülkelerine yasadışı göçün büyük oranda kaynağı olan ülkelerin vatandaşlarının Türkiye'ye girişini zorlaştırmak	3
Taşıyıcı sorumlulukları hakkında cezaî yaptırımları da içeren bir mevzuat kabul ederek hayata geçirmek	3
AB müktesebâdına ve Mültecilerin Hukukî Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi ve Protokolü'ne uygun mevzuatı coğrafi sınırlama şartı olmaksızın kabul etmek ve hayata geçirmek; zulüm riski bulunan yerlere geri gönderilmeme ilkesine, AİHS'e ve sığınma talebinde bulunma ve korunma elde edebilme hakkına saygı göstermek; BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye topraklarının her bir köşesinde görevini yerine getirmesine izin vermek	3
Mülteci statüsünün belirlenmesinden sorumlu özel bir birim oluşturmak; mahkeme önünde kanun yoluna başvurma imkânı tanımak; sığınmacılara ve mültecilere koruma ve destek sağlamak	3
Sığınmacıların ve mültecilerin makûl şartlarda karşılanıp korunmasını sağlayacak uygun altyapı ve kaynakları sunmak	3
Mülteci statüsü tanınan kişilere kendi idâmelerini sağlama, kamu hizmetlerine erişme, sosyal haklardan yararlanma ve Türkiye ile bütünleşme imkânlarını vermek	3
Yabancıların ülkeye girişi, ülkede kalması ve ülkeden çıkışına ve yasadışı olarak giriş yapan/kalan yabancıların karşılanmaları, geri dönüşleri ve haklarına dair kurallar dahil olmak üzere göç yönetimi alanında AB ve Avrupa Konseyi standartlarına uygun bir mevzuatı kabul etmek ve hayata geçirmek	3
Türkiye'ye yasadışı göçü kolaylaştırıcı etkenleri ortadan kaldırmak; organize ve kolaylaştırmış yasadışı göç ile ilgili vak'aları soruşturmaya yönelik kapasiteyi arttırmaya yönelik adımları atmak	3
Sınır dışı edilen üçüncü ülke vatandaşlarının gönüllü olarak geri dönmelerine izin vermek	3
Yasadışı yollarla ülkeye giriş yapan/ikâmet eden üçüncü ülke vatandaşlarına hukukî yardım ve destek sağlayarak, tutulma şartlarının ve uygulanan gönderilme prosedürlerinin makûl ve âdil olmasına dikkat etmek; sınır dışı uygulamalarından sorumlu birimleri güçlendirmek ve geri gönderme merkezleri dahil olmak üzere uygun altyapıyı sağlamak	3
Havaalanında transit vize uygulamasını başlatmak	2
Eğitim programları sunulması da dahil olmak üzere, göç yönetimi alanında yeterli kaynak sağlamak	2
Yasadışı olarak ikâmet eden üçüncü ülke vatandaşlarının sınırdışı işlemlerini etkin bir	2

şekilde gerçekleştirmek	
FRONTEX ile imzalanan mutabakat zaptını hayata geçirmek	1
Sınır yönetiminin uluslararası mülteciler hukukuna uygun bir şekilde yapılmasını sağlamak	1
3. Blok: Kamu Düzeni ve Güvenlik	
EUROPOL ile bir Operasyonel İşbirliği Anlaşması imzalamak ve hayata geçirmek	5
İlgili bütün uluslararası veri korunması sözleşmelerini imzalamak, onaylamak ve hayata geçirmek	5
Şahsî verilerin korunması hakkında AB standartlarına uygun bir mevzuatı kabul etmek ve hayata geçirmek	5
Uygun insan ve para kaynakları ile Organize Suçlarla Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın eksiklerini tamamlayarak uygulamaya devam etmek	4
İnsan Ticaretine Karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni imzalamak ve onaylamak; hem bu sözleşmeye hem de insan ticaretinin önlenmesi, insan tacirleri hakkında kanunî takip yapılması ve kurbanlara koruma ve destek sağlanmasına yönelik AB müktesebâdına uygun bir mevzuat kabul etmek ve hayata geçirmek	4
İnsan ticareti kurbanlarının makûl şartlarda karşılanıp korunmasını sağlayacak ve bu kişilerin toplum ve çalışma hayatı ile yeniden bütünleşmesine imkân verecek uygun altyapı ve kaynakları sunmak	4
Yolsuzlukla Mücadele için Ulusal Strateji ve Eylem Planı ile Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu GRECO'nun önerilerini (I., II. ve III Değerlendirme Aşamaları) uygulamaya devam etmek	4
EUROJUST ile ortak çalışma yürütmek için ilişkiler tesis etmek	4
1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi'ni uygulamaya devam etmek; 1996 tarihli Velâyet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına Yönelik Lahey Sözleşmesi ile 2007 tarihli Çocukların Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsiline İlişkin Lahey Sözleşmesi'ni kabul etmek	4
Sınırdışı durumları dahil olmak üzere tüm cezaî konularda AB üyesi devletler ile etkin işbirliğinde bulunmak	4
Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, El Konulması, Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni onaylamak ve sözleşmeyi iç hukuka aktarmak; Malî Eylem Görev Gücü'nün tavsiyelerini hayata geçirecek bir mevzuat kabul etmek	3
Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi'ni onaylamak ve sözleşmeyi hayata geçirmek için gerekli ulusal mevzuatı kabul etmek	3
Uyuşturucu ve uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele ile ilgili ulusal strateji belgesi ve acil eylem planlarını uygulamaya devam etmek; Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA) ile işbirliği yapmak	3
Cezaî konularda adlî işbirliğine dair uluslararası sözleşmeleri hayata geçirerek, hükümlerine uygun hareket etmek	3
Hakim ve savcılar ile hem AB üyesi devletlerin hem de Türkiye'nin bölgesindeki diğer devletlerin yetkili makamları arasında cezaî konularda adlî işbirliğinde etkinliği arttıracak önlemleri almak	3
MASAK'ın kapasitesini geliştirmek; MASAK ile AB üyesi devletlerin malî istihbârat birimleri arasında işbirliğini geliştirmek	3
Sınır görevlileri, polis, gümrük görevlileri başta olmak üzere tüm kolluk kuvvetleri arasında ve bunlarla adlî makamlar arasında işbirliğini sağlamak	2
Kolluk kuvvetleri arasında bölgesel işbirliğini güçlendirmek; iki taraflı ve çok taraflı operasyonel işbirliği anlaşmalarını hayata geçirmek; AB üyesi devletler ile bilgi paylaşmak	2
EUROPOL ile imzalanan stratejik işbirliği anlaşmasını uygulamaya devam etmek	2
Kimlik veya seyahat belgelerine ilişkin her türlü suç dahil olmak üzere, ciddiyet arz eden ve/veya sınır ötesi boyuta sahip suçlar ile mücadele amacıyla kolluk kuvvetlerinin hem operasyonel kapasitelerini hem de özel soruşturma yürütme kapasitelerini geliştirmek	1
Euro'yu sahteciliğe karşı korumak için Avrupa Sahtecilik ile Mücadele Ofisi (OLAF) ve EUROPOL ile işbirliği yapmak	1
4. Blok: Dış İlişkiler ve Temel Haklar	
Romanların eğitim alma, sağlık hizmetlerinden yararlanma, kimlik belgesi edinme, barınma, çalışma ve kamusal hayata katılma hususlarında toplumdaki dışlanmalarına, ötekileştirilmelerine ve ayrımcılığa tâbi tutulmalarına karşı politikalar geliştirmek ve hayata geçirmek	4

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4 ve 7 numaralı ek protokollerini onaylamak	4
Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı, AB müktesebadı ve AB üyesi ülkelerindeki uygulamalar doğrultusunda, bir yandan örgütlü suç ve terörizme dair yürürlükteki kanunî çerçeveyi, diğer yandan da mahkemeler, güvenlik güçleri ve diğer kolluk kuvvetlerinin yaklaşımlarını, özgürlük ve güvenlik hakkı, âdil yargılanma hakkı ve ifâde, toplantı ve dernek kurma özgürlüklerini uygulamada teminat altına alacak şekilde gözden geçirmek	4
Türkiye'de ikâmet eden mülteci ve vatansızların kimlik belgesine sahip olmalarını sağlamak	2
Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının dolaşım özgürlüğünün haksız nedenlerle veya ayırımçı bir şekilde engellenmemesini sağlamak; gerekli hallerde soruşturma yapmak	1
Türk vatandaşlığını edinmek için gerekli şartlara ve hâllere dair bilgilendirme yapmak	1
Şahsî verileri değiştirmek için gerekli şartlara dair bilgilendirme yapmak	1
Bütün vatandaşların seyahat ve kimlik belgelerine erişimini sağlamak	1
Türkiye'de ikâmet etmek isteyen yabancılara ikâmet kaydı şartlarına dair bilgi vermek; ilgili mevzuatın eşit ve saydam bir şekilde uygulanmasını sağlamak	1